

УДК 811.161.2'367.622'367.623'366.54

DOI: 10.18523/lcmp2522-9281.2019.5.114-125

Наталія Костусяк

<https://orcid.org/0000-0002-9795-6038>

СИНТАКСИЧНА ВІДПРИСЛІВНИКОВА АД'ЄКТИВАЦІЯ: СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ І ФОРМАЛЬНО-СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТИ

У статті на засадах функційно-категорійної лінгвістики досліджено синтаксичну відприслівникову ад'єктивацию, визначено семантико-синтаксичні (адвербіально-атрибутивну й локативно-атрибутивну) та формально-синтаксичні (приїменникове прислівне прилягання, роль неузгодженого означення) функції засобів її експлікації, наголошено на морфологічно не закріпленій прикметниковій категорійності спрямованих в ад'єктивну сферу прислівників.

Ключові слова: прислівник, прикметник, транспозиція, синтаксична ад'єктивациа, атрибутивна синтаксема.

Вступ

Сучасний українськомовний простір виявляє наявність змін, що, з одного боку, засвідчують його динамізм і реалізують потребу в розширенні виражальних засобів, а з іншого – відбивають традиційно усталені схеми творення слів. За аналізу дериваційного потенціалу лексем звичним стало апелювання до понять *твірне й похідне слово, твірна й похідна основи, словотворчий формант* та ін. й акцентування на структурних змінах у межах самостійних частин мови. Водночас не всі дериваційні

явища побудовані на сукупності таких ознак. Трапляються випадки, коли твірне й похідне слово не виявляють структурної відмінності, проте характеризуються різними синтаксичними й частково морфологічними ознаками. У такому разі новотвір, репрезентуючи вторинну зону вияву граматичних значень, стає функційним еквівалентом іншого частиномовного класу.

Теоретичне підґрунтя

Виникнення контекстуально вмотивованих вторинних мовних засобів, які не відбивають афіксальної відмінності від твірної бази, в українській традиції пов'язують із морфолого-синтаксичним способом творення. Розглядуваним дериватам приписують граматико-лексичне доосмислення чи переосмислення, у процесі чого «новоутворене слово набуває нових морфологічних категорій і починає виконувати нові синтаксичні функції» (Жовтобрюх, 1979, с. 30). У новітній лінгвістиці такі видозміни частіше називають транспозицією. В україністиці продуктивні ідеї про вказане мовне явище, його різновиди, категорійну специфіку неолексем цього різновиду висловив І. Вихованець (Вихованець, 1988, с. 19–23; Вихованець, 1997), концепція якого знайшла продовження в низці наукових праць (Плющ, 2011; Габай, 2011; Костусяк, 2014; Костусяк, 2014а; Костусяк, 2017; Мельник, 2015 та ін.). Попри багатоаспектність студіювання проблема транспозиційної інтерпретації новотворів упродовж останніх десятиріч не втрачає актуальності. З-поміж усіх її різновидів найменш опрацьованою залишається ад'ективація. Теоретичні аспекти ад'ективних змін на тлі опису категорійних особливостей частин мови представлено в деяких дослідженнях українських науковців (Вихованець, 1988, с. 169–173, 180–185; Вихованець & Городенська, 2004, с. 143–146; Вихованець, Городенська, Загнітко & Соколова, 2017, с. 287–292). Трохи більше уваги приділено відіменниковій (відмінковому та прийменниково-відмінковому варіантам) і віддієслівній ад'ективації (Вихованець, 1988, с. 169–172, 180–185; Вихованець & Городенська, 2004, с. 143–146; Вихованець, Городенська, Загнітко & Соколова, 2017, с. 287–291; Межов, 2012, с. 371–383; Межов, 2014; Костусяк, 2014; Костусяк, 2014а; Костусяк, 2017). Меншою мірою опрацьована синтаксична прикметникова транспозиція прислівників, про що свідчать фрагментарні описи цього мовного явища (Вихованець, 1988, с. 173; Вихованець & Городенська, 2004, с. 146; Вихованець, Городенська, Загнітко & Соколова, 2017, с. 292).

Мета статті – на засадах функційно-категорійної лінгвістики схарактеризувати синтаксичну відприслівникову ад'єктивіацію, з'ясувати семантико-синтаксичні та формально-синтаксичні ознаки пов'язаних із нею засобів експлікації.

Методологічне підґрунтя дослідження

Методологічну основу праці становить актуальна впродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст. концепція теоретичної функційно-категорійної граматики. Задля досягнення визначеної мети доречним стало використання низки методів, зокрема *описового*, застосування якого дало змогу дефінувати поняття синтаксичної відприслівникової ад'єктивіації, схарактеризувати засоби її реалізації, інвентаризувати досліджуваний мовний матеріал; методу *контекстуально-семантичного аналізу*, що вможливив вивчення найпоширеніших вторинних маркерів прикметникової зони в аспекті текстового оточення та окреслення їхнього значеннєвого розгалуження; методик *компонентного аналізу*, який ліг в основу семантико-синтаксичної диференціації аналізованих синтаксичних дериватів; *транспозиційного аналізу*, що посприяв розмежуванню первинних і вторинних засобів експлікації прикметникової зони.

Граматична спеціалізація прикметників і прислівників сучасної української літературної мови

Задля об'єктивно обґрунтованого опису відприслівникових ад'єктивів доречно насамперед зацентувати на категорійних параметрах власне-прикметників і власне-прислівників. У сучасній українській мові за прикметником закріплений статус периферійної частини мови, що експлікує позбавлену процесуально-темпоральних параметрів ознаку предмета, функціонує тільки в ускладнених структурах як присубстантивний другорядний член речення, атрибутивна синтаксема, за комунікативного членування висловлення здатен реалізовувати тему, рему чи бути їхніми складниками, має зумовлені опорним іменником абсолютно словозмінні рід, число й відмінок. Найпериферійнішою лексико-граматичною групою слів вважають прислівники, що, на переконання І. Вихованця, «являють собою похідну частину мови, яка формується на базі трьох інших частин мови – прикметника, іменника і дієслова» (Вихованець, 1988, с. 183). До поданого переліку К. Городенська додає ще й числівник (Вихованець, Городенська, Загнітко & Соколова, 2017, с. 493). З огляду на це прислівникові приписують специфічні й складні семантичні характеристики.

Уважаючи прислівник «синтагмальним класом слів, який виконує функцію означення щодо інших класів ознакових слів» (Вихованець, Городенська, Загнітко & Соколова, 2017, с. 493), К. Городенська схиляється до думки про синтаксичний зміст прислівникової ознаки. Аналізовану групу слів цілком умотивовано позбавляють морфологічної категорійності та змінності, відповідно до чого І. Вихованець висловив припущення, що прислівник прилягає до аналітичних синтаксичних морфем (Вихованець, 1988, с. 156). Абсолютну периферійність цієї частини мови доповнюють її синтаксичні параметри, передусім детермінантна, зрідка прислівна позиції в межах неелементарних речень. Деякою мірою порушує традиційно усталену думку про прислівник його функціонування в ролі валентно зумовленого компонента – локатива. Зокрема О. Межов із цього приводу зазначає: «Абсолютну периферію морфологічних варіантів локативних синтаксем утворюють валентно пов'язані з акціонально-локативними предикатами прислівники як функціональні еквіваленти прийменниково-відмінкових форм із значеннями початкового, кінцевого пунктів переміщення та шляху руху» (Межов, 2012, с. 243). Принагідно зазначимо, що вслід за І. Вихованцем (Вихованець, 1993, с. 237–238, 263–264) мовні одиниці зі значенням місця науковці зазвичай розглядають тільки як локативні субстанційні синтаксеми, що з формально-синтаксичного боку здатні реалізувати сферу прислівних керованих членів речення в елементарних структурах. Поза семантико-синтаксичною кваліфікацією залишаються засвідчені в ускладнених конструкціях детермінанти з просторовим значенням, тобто вони не представлені серед адвербіальних синтаксем. Інші міркування з приводу порушеної проблеми висловила І. Поляк. Дослідниця наполягає, що критерії, застосовані для виділення всіх різновидів адвербіальних семантико-синтаксичних одиниць (темпоральних, причинових, цільових, допустових, умовних та ін.), виявляють стосунк і до синтаксем із просторовим значенням, не підпорядкованих локативним предикатам, тому «є всі підстави до сфери вторинних предикатних синтаксем зарахувати й адвербіально-просторові» (Поляк, 2019, с. 173).

Семантико-синтаксичні ознаки відприслівникових прикметників синтаксичного ступеня ад'єктивності

На тлі вказаних категорійно визначальних ознак прикметників і прислівників доречно розглянути відприслівникові ад'єктивно спрямовані деривати. Важливим, за нашими спостереженнями, є акцент на позиційних

особливостях аналізованих мовних одиниць. На відміну від власне-прикметників вони перебувають не перед опорним іменником, а після нього. Процес їхнього творення розпочинається з переміщення прислівників у присубстантивну сферу. Тобто першорядна роль припадає на синтаксичні зрушення, що засвідчують зміни семантико-синтаксичного спрямування. У такому разі простежуємо «надускладення» синтаксичної своєрідності розглядуваних транспозитів. З одного боку, вони зберігають семантику адвербіальності, а з іншого – у них відбувається нарощення атрибутивності, відповідно до чого їхню синтаксичну функцію узагальнено можна трактувати як адвербіально-атрибутивну. Осібного розгляду потребує явище транспонування прислівників із незвичної для них локативної сфери іменника, прогнозованої предикатами зі значенням стагичної чи динамічної локалізації. Тобто прислівниково-субстанційний компонент полишає межі валентного підпорядкування ознаковому слову й стає реалізатором атрибутивної синтаксеми. Утворення всіх різновидів транспозитів ґрунтується на згортанні реченневих побудов. З огляду на семантико-синтаксичний різновид прислівникового компонента, що виконує роль твірної одиниці, доречно виділити такі типи ад'єктивних синтаксичних дериватів:

1) способової атрибутивності, твірну базу яких формують прислівники способу дії: *Це не запитання, а думки вголос* (Н. Гурницька); *З-нід нього визирнуло пасмо темного волосся, біде жіноче обличчя **внівоберта**, далі тонка, ще гарна шия з великою родимкою* (Н. Тисовська); *Мишачого кольору сорочка-косуха **навипуск**, підперезана шкряним очуриком, м'які чобітки з заправленими холошами* (М. Меднікова);

2) обставинної атрибутивності, серед яких частіше трапляються лексеми з головним темпоральним значенням, наприклад: *Вони (зимові ночі. – Н. К.) схожі на море **взимку**, коли навколо непроглядна темрява, навколо – ні душі, а ти стоїш сам на березі, а внизу під страшне сумовите виття вітру вирують темні чорні хвилі* (С. Талан). Перебуваючи в детермінантній сфері, обставинні часові прислівники реалізують такі самі семантико-синтаксичні відношення, як і підрядна частина у складнопідрядному реченні, що зазнало згортання. Послідовність транспозиційного процесу віддзеркалює подана схема: валентно зумовлений компонент → адвербіальна синтаксема в семантично ускладненому реченні → адвербіально-ад'єктивна синтаксема в семантично неелементарній конструкції, наприклад: *Лиш коли настає ранок, <...> то обійми*

після сну означають водночас і «доброго ранку», і «до побачення» (Ю. Покальчук) → *Зранку обійми після сну означають водночас і «доброго ранку», і «до побачення»* → *Обійми зранку після сну означають водночас і «доброго ранку», і «до побачення»*;

3) локативної атрибутивності. Ад'єктивно вжиті прислівники з просторовим значенням виявляють дещо інший транспозиційний потенціал, ніж компоненти першої та другої груп. Їхню твірну базу становлять лексеми, які реалізують вторинну для цього різновиду слів позицію локативної синтаксеми, валентно зумовленої предикатами зі значенням перебування когось або чогось чи напряму, шляху руху. Принагідно зазначимо, що таких транспозитів у досліджуваній джерельній базі виявилось найбільше, тому схарактеризуємо їх докладніше. Аналізуючи морфологічні маркери просторової субстанційної сфери, І. Вихованець зазначає: «У граматичній системі української мови місцевий відмінок закріпився як спеціалізована локативна грамема категорії відмінка. Місцевий і орудний із прийменниками вживаються для вираження статичної локалізації, а знахідний і давальний із прийменниками – для вираження динамічної локалізації» (Вихованець, 1993, с. 263). Отже, потрапляючи в зону вказаних відмінків, прислівники стають їхніми функційними еквівалентами. У корпусі дослідницького матеріалу значну частину становлять відприслівникові ад'єктиви, твірними для яких слугують статичні локативні синтаксеми – складники окремого елементарного речення, що зазнало згортання: *Жінка поруч насторожено відсторонилась...* (О. Печорна) ← *Жінка насторожено відсторонилась* + *Жінка стояла поруч*. Розглядані транспозити становлять семантично неоднорідну групу, маркуючи атрибутивно виражену локалізацію:

а) навколо просторового орієнтира, наприклад: *Світ довкола вирівнявся і затих* (М. Дочинець);

б) поблизу просторового орієнтира, наприклад: *Жінка хвилину постояла під дверима, нервово вслухаючись у важку тишу, а потім тихенько прослизнула у кімнату поруч* (О. Печорна);

в) із протилежного боку просторового орієнтира, наприклад: *На порозі палив майор й роздивлявся будинок навпроти* (О. Печорна); *Анна розпачливо глянула на неї і майже впала у крісло навпроти* (Н. Гурницька);

г) праворуч чи ліворуч щодо просторового орієнтира, наприклад: – *Перші двері праворуч – мій кабінет* (М. Бриних); *Хистке подум'я свічки висвітлює двері ліворуч* (Ю. Мушкетик);

д) усередині просторового орієнтира, наприклад: *Я не впевнена, що моє перебування там було всього на всього тільки сном* (В. Шкляр).

Ад'єктивно оформлена динамічна локалізація реалізує переміщення (шлях руху, його початковий чи кінцевий пункти):

а) на вертикальній осі, наприклад: *А ходіння вгору і вниз виробляє особливий спосіб руху, який не може не зафіксуватися в мозку, спричинивши в ньому якісь невідворотні зміни* (Т. Прохасько);

б) на горизонтальній осі, наприклад: *І нараз нізвідки наринала хвиля жару й навално забухало в скронях – дарма що тіло заведено продовжувало свій рух уперед...* (О. Забужко); *Очевидно, сьогоднішній переїзд сюди був надто поспішним...* (Н. Гурницька).

Попри деяку спільність, передусім дериваційний зв'язок із валентно прогнозованою локативною синтаксемою, обидва різновиди транспозитів виявляють і певну відмінність. Як засвідчує джерельна база, лексеми, що маркують атрибутивно виражену статичну локалізацію, зазвичай залежать від власне-іменників із конкретним значенням. Натомість опорні субстантиви, яким підпорядковані відприслівникові синтаксичні прикметники зі значенням динамічної локалізації, мають абстрактне значення.

Формально-синтаксична специфіка неморфологізованих відприслівникових ад'єктивів

Поглиблене вивчення особливостей транспозиційної прикметникової граматики, зокрема її відприслівникового різновиду, передбачає студіювання вторинних засобів маркування атрибутивної сфери з проекцією не тільки в семантико-синтаксичній, а й у формально-синтаксичній площині. Такий аспект опису зумовлює акцентування на певних типах формально-синтаксичних зв'язків і віддзеркалює специфіку поверхневої структури мови. На переконання І. Вихованця, «синтаксичним зв'язкам і семантико-синтаксичним відношенням притаманна різнобічна спрямованість» (Вихованець, 1993, с. 43), тобто перші спрямовані від опорного слова до підпорядкованого, а другі – від підпорядкованого до опорного. Задля вияву диференційних ознак аналізованих синтаксичних транспозитів доречно передусім з'ясувати формально-синтаксичні ознаки

твірних одиниць. У сучасній українській літературній мові їх споріднює односпрямований підрядний зв'язок з опорним словом. Водночас більша частина здатних до ад'єктивації незмінних лексем перебуває в прислівному зв'язку й значно менша – у детермінантному, пор.: *Таша сіла, коліна впиралися в стінку **навпроти*** (Н. Доляк) ← *Таша сіла, коліна впиралися в стінку* + *Стінка розташована **навпроти*** і 38 % українців на відпочинок ***влітку** готові витратити понад 30 тис. грн.* (Gazeta.ua, 22. 07. 2019) ← ***Влітку** 38 % українців на відпочинок готові витратити понад 30 тис. грн.* ← ***Коли настане літо**, 38 % українців на відпочинок готові витратити понад 30 тис. грн.* Крім того, варто звернути увагу на градацію сили підрядного зв'язку. Найслабшим він є за умови поєднання детермінантів, найсильніший вияв простежуємо, коли підрядний зв'язок сполучає валентно прогнозовані локативні синтаксеми. Попри таку різноплановість твірних одиниць усі похідні від них синтаксичні відприслівникові прикметникові виявляють ознаки приіменникового прислівного прилягання й функціонують як неузгоджені означення, у яких контаміновані обставинні та означальні характеристики, наприклад: *У Карпатах відпочинок **восени** особливо цікавий і привабливий* (виділений прислівник експлікує ознаку за часом); *Був шлях **додому**, переправа через Буг, пішадрала через ліс* (В. Лис) (лексема *додому* маркує ознаку за місцем).

Морфологічні категорії синтаксичних відприслівникових ад'єктивів

Як відомо, в українській мові прислівник позбавлений змінності й морфологічної категорійності. Натомість прикметник, хоч і виявляє морфологічні особливості, проте вони мають похідний характер. Акцентуючи на категорійній специфіці прикметників, І. Вихованець слушно наголошує: «Граматична диференціація іменникових категорій за транспозиції в прикметник утрачена, вони набули тільки узгоджувальних синтаксичних властивостей. Категорії роду, числа та відмінка прикметника вказують на те, що ця периферійна частина мови стоїть у приіменниковій позиції і синтаксично підпорядкована іменникові» (Вихованець, Городенська, Загнітко & Соколова, 2017, с. 262). За синтаксичної ад'єктивації прислівники зберігають незмінність, але водночас, хоч і морфологічно не закріплено, у своєрідний спосіб, дещо приховано набувають прикметникових

категорій роду (в однині), числа й відмінка, які залежать від категорійних ознак опорних іменників. З огляду на такі теоретичні положення вжитий у реченні *З правого боку бачимо сходи вниз* (Л. Богуславець) транспозит *вниз*, підпорядковуючись субстантиву *сходи* й дублюючи його категорійні ознаки, попри відсутність флексій синтаксично виражає морфологічні значення множини та знахідного відмінка. Синтаксичний ад'єктив *навпроти* в конструкціях – *...Я домовлюсь, щоб за помешканням приглядали сусіди з будинку навпроти* (Н. Гурницька); *Це ж той закоханий хлопчик, з будинку навпроти* (О. Печорна) реалізує морфологічні значення чоловічого роду, однини, родового відмінка; а в структурі *Клапоть темного неба над колодязем внутрішнього подвір'я і тьмяне світло у вікні навпроти* (Н. Гурницька) – середній рід, однину, місцевий відмінок. Застосовані принципи аналізу дають змогу внести деякі корективи в загальний опис атрибутивно вжитих прислівників, указавши на їхній синтаксико-частковоморфологізований характер.

Висновки

Синтаксична відприслівникова ад'єктивація – початковий, функційно визначальний ступінь транспозиції, репрезентанти якої – вторинні, контекстуально вмотивовані, позбавлені афіксальних модифікацій засоби вияву деяких граматичних значень прикметника. Зазначені транспозити перебувають у присубстантивно-постпозитивній сфері, реалізують адвербіально-атрибутивну (способової атрибутивності й обставинної атрибутивності) та локативно-атрибутивну семантико-синтаксичні функції, із формально-синтаксичного боку виявляють ознаки приіменникового прислівного прилягання, виконують роль неузгоджених означень, у яких контаміновані обставинні та означальні характеристики, зберігають незмінність, виявляючи водночас морфологічно не закріплену прикметникову категорійність, зреалізовану позиційно визначеними грамемами роду (в однині), числа й відмінка, що засвідчує синтаксико-частковоморфологізований характер атрибутивно вжитих прислівників.

Порушені в статті принципи аналізу ад'єктивно спрямованих незмінних лексем перспективні для дослідження дериватів морфологічного ступеня транспозиції.

Список використаної літератури

- Вихованець, І. Р. (1988). *Частини мови в семантико-граматичному аспекті*. Київ: Наукова думка.
- Вихованець, І. Р. (1993). *Грамматика української мови. Синтаксис*. Київ: Либідь.
- Вихованець, І. Р. (1997). Різновиди транспозиції. В *Актуальні проблеми граматики* (с. 57–60). Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка.
- Вихованець, І. Р., Городенська, К. Г. (2004). *Теоретична морфологія української мови: Академ. грамматика української мови*. Київ: Унів. вид-во «Пульсари».
- Вихованець, І. Р., Городенська, К. Г., Загітко, А. П., Соколова, С. О. (2017). *Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія*. Київ: Вид. дім Дмитра Бурого.
- Габай, А. Ю. (2011). *Синтаксична прислівникова транспозиція в сучасній українській літературній мові*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого.
- Жовтобрюх, М. А. (Ред.). (1979). *Словотвір сучасної української літературної мови*. Київ: Наук. думка.
- Костусяк, Н. М. (2014). Синтаксична ад'єктивізація відмінкових форм у сучасній українській літературній мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія»*, 8 (2), 23–27.
- Костусяк, Н. М. (2014a). Синтаксична прикметникова транспозиція прийменниково-відмінкових форм іменників. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*, 44, 141–145.
- Костусяк, Н. М. (2017). Синтаксична віддіслівна ад'єктивізація в сучасній українській літературній мові. *Лінгвістичні студії*, 33, 25–31.
- Межов, О. Г. (2012). *Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки.
- Межов, О. Г. (2014). Ад'єктивне функціонування іменників у синтаксичних словосполученнях. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки (мовознавство)*, 2 (279), 143–148.
- Мельник, І. А. (2015). *Транспозиційна грамматика українського дієслова*. Луцьк: Надтир'я.
- Плющ, М. Я. (2011). Синтаксична транспозиція відмінкових форм прикметника у предикативній функції. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*, 7, 86–90.
- Поляк, І. П. (2019). *Функційно-семантична категорія неозначеності в сучасній українській літературній мові*. (Дис. канд. філологічних наук). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк.

References

- Habai, A. Yu. (2011). *Syntaksychna pryslyvnykova transpozycziia v suchasni ukrainskii literaturnii movi [Syntax Adverbial Transposition in Modern Ukrainian Literary Language]*. Kyiv: Vyd. dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
- Kostusiak, N. M. (2014). *Syntaksychna ad'iektivatsiia vidminkovykh form u suchasni ukrainskii literaturnii movi [Syntax Adjectival Transposition of Case Forms in Modern Ukrainian Literary Language]*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: "Filolohiia"*

[*Science Journal of International Humanitarian University. Series: "Philology"*], 8 (2), 23–27 [in Ukrainian].

- Kostusiak, N. M. (2014a). Syntaksychna prykmetnykova transpozyciia pryimennykovo-vidminkovykh form imennykiv [Syntax Adjectival Transposition of Case-Prepositional Forms of Nouns]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademii". Serii "Filolohii"* [Scientific Proceedings of the National University of "Ostroh Academy". "Philology" Series], 44, 141–145 [in Ukrainian].
- Kostusiak, N. M. (2017). Syntaksychna viddieslivna ad'iektivatsiia v suchasni ukrainskii literaturnii movi [Syntax Adjectival Transposition of Verbs in Modern Ukrainian Literary Language]. *Linhvistychni studii [Linguistic Studies]*, 33, 25–31 [in Ukrainian].
- Melnyk, I. A. (2015). *Transpozyciina hramatyka ukrainskoho diieslova [Transpositional grammar of Ukrainian verb]*. Lutsk: Nadstyr'ia [in Ukrainian].
- Mezhov, O. H. (2012). *Typolohiia minimalnykh semantyko-syntaksychnykh odynyts [Typology of the Minor Semantic-Syntactic Units]*. Lutsk: Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky.
- Mezhov, O. H. (2014). Ad'iektivne funktsionuvannia imennykiv u syntaksychnykh slovospoluchen-niakh [Adjective Functioning of Noun in Syntactical Combination of Words]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky (mo-voznavstvo) [Science Journal of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Philological Sciences (Linguistics)]*, 2 (279), 143–148 [in Ukrainian].
- Pliushch, M. Ya. (2011). Syntaksychna transpozyciia vidminkovykh form prykmetnyka u predykatyvni funktsii [Syntactic transposition of case forms of adjective in predicative function]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Serii 10: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy [Scientific Journal of M. P. Drahomanov NPU. Series 10: Problems of grammar and lexicology Ukrainian language]*, 7, 86–90 [in Ukrainian].
- Poliak, I. P. (2019). *Funktsiino-semantychna katehoriia neoznachenosti v suchasni ukrainskii literaturnii movi [Functional-semantic category of insignificance in modern Ukrainian literary language]*. (PhD's thesis). Lesia Ukrainka Eastern European National University, Lutsk [in Ukrainian].
- Vykhovanets, I. R. (1988). *Chastyiny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti [Part of Speech in Semantic and Grammatical Aspect]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Vykhovanets, I. R. (1993). *Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys [Grammar of the Ukrainian Language. Syntax]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Vykhovanets, I. R. (1997). Riznovydy transpozyciis [Types of transposition]. In *Aktualni problemy hramatyky [Actual Problems of Grammar]* (pp. 57–60). Kirovohrad: KDPU im. V. Vynnychenka [in Ukrainian].
- Vykhovanets, I. R., & Horodenska, K. H. (2004). *Teoretychna morfologhiia ukrainskoi movy: Akadem. hramatyka ukrainskoi movy [Theoretical Morphology of the Ukrainian Language]*. Kyiv: Univ. vyd-vo "Pulsary" [in Ukrainian].
- Vykhovanets, I. R., Horodenska, K. H., Zahmitko, A. P., & Sokolova, S. O. (2017). *Hramatyka suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Morfolohiiia [Grammar of the Modern Ukrainian Language. Morphology]*. Kyiv: Vyd. dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
- Zhovtobriukh, M. A. (Ed.). (1979). *Slovotvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [Word Formation of the Modern Ukrainian Literary Language]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].

*Abstract**Nataliia Kostusiak***SYNTACTIC ADJECTIVIZATION
OF ADVERBS: SEMANTIC-SYNTACTIC
AND FORMAL-SYNTACTIC ASPECTS**

Background. In the Ukrainian language, in addition to adjectives, the attributive function can be performed by other parts of speech, and adverbs have a special role among them. A detailed transposition interpretation of these neologisms implies their description in the context of grammatical ambiguity, in particular in the aspect of syntactic shifts and their categorical modifications.

Purpose. In Ukrainian studies, the syntactic adjectival transposition of adverbs is described in fragmentary terms; therefore, the purpose of the article is to study the syntactic adjectivization of adverbs and to determine the semantic-syntactic and formal-syntactic features of its explication on the basis of functional-categorical linguistics.

Methods. In order to achieve this goal, a descriptive method, a method of contextual-semantic analysis, methods of componential and transposition analysis were used.

Results. Adverbs, which are turned into adjectives, perform adverbial-attributive and locative-attributive semantic-syntactic functions. Being in the pre-substantive and postpositive position, these transposites show the features of the noun adverbial association, and they act as uncoordinated attributes, which have contaminated characteristics of adverbial modifier and attribute. They remain unchanged, showing at the same time morphologically unattached adjectival categorization.

Discussion. Syntactic adjectivization of adverbs is the initial degree of transposition, which determines the function. Its representatives are the secondary markers of the attributive sphere and contextually motivated, devoid of affixal modifications means of defining the morphological meaning of the adjective. The principles of analysis of adjectively directed unchanged lexemes, which are discussed in the article, are promising for the study of derivatives of morphological degree of transposition.

Keywords: adverb, adjective, transposition, syntactic adjectivization, attributive syntaxeme.

Матеріал надійшов 20.08.2019